

Cartigny-uttalelsen om gudstjenesteliv og kultur

Bibelsk og historisk grunnlag

Forord

Denne uttalelsen ble til på den første konferansen i Det lutherske verdensforbunds (LVF) studieprosjekt «Gudstjenesteliv og kultur», som ble holdt i Cartigny i Sveits i oktober 1993. De som var invitert til å delta var LVFs studiegruppe for prosjektet. Gruppens medlemmer kommer fra alle verdensdeler. På denne åpningskonferansen la studiegruppen hovedvekten på det bibelske og det historiske grunnlaget for forholdet mellom gudstjenesteliv og kultur, herunder urkirken og reformasjonstiden. Gruppen vil møtes igjen i mars 1994, i Hong Kong, for å se nærmere på emner og spørsmål som angår vår tids forhold mellom kultur og liturgi, kirkemusikk og kirkearkitektur.

Etter konferansen i Hong Kong er det tanken at studieprosjektet vil gå over i en regional fase, der regionale studiegrupper vil ta initiativ til og gi støtte til arbeid for å peke ut og undersøke spørsmål som berører gudstjenesteliv og kultur innenfor LVFs regioner, under-regioner og medlemskirker. Dette arbeidet skal foregå både på pastoralt og fagteologisk nivå.

Tredje fase i studieprosjektet vil omfatte innsamling og bearbeiding av det som er kommet fram regionalt.

Fjerde fase vil avslutte studieprosjektet med et utvalg seminarer og konferanser der resultatene vil bli satt ut i livet, på den måte LVFs medlemskirker finner formålstjenlig.

Cartigny-uttalelsen er derfor bare konklusjoner fra studiegruppens innledningskonferanse, med særlig vekt på det bibelske og historiske grunnlaget for temaet. Uttalelsen er ikke noen avsluttende erklæring om emnet som helhet.

1. Innledning

1.1. I takknemlighet til Gud erkjenner LVFs studiegruppe om gudstjenesteliv og kultur at Kirken gjennom tidene har arbeidet for å tilpasse seg sin tid og de lokale forhold. Som medlemmer av gruppen takker vi for at Det lutherske verdensforbund og dets medlemskirker har gitt oss i oppdrag å ta fatt på et nytt studiearbeid om disse sentrale sider ved det kristne liv.

1.2. Vi har tatt fatt på dette arbeidet i overbevisning om at Guds ord

også i vår tid må tolkes i lys av vår omskiftelige verden. Ved Den hellige ånd er Jesus Kristus idag tilstede i våre ulike kulturelle sammenhenger, på samme måte som han i det første århundret av Kirken liv var tilstede i menneskelig skikkelse.

1.3. Vi ser at det i vår tid er behov for at gudstjenesten både er tro mot Guds Ord og taler inn i de enkelte kulturer. Kirken er kalt til stadig å reformere seg, slik at evangeliet kan forkynnes rett i de ulike kulturene i dagens verden. Når alt kommer til alt er Kirken forsamlingen av de troende på et gitt sted til en gitt tid, der Guds Ord forkynnes i overensstemmelse med Skriften og sakramentene forvaltes i samsvar med evangeliets ånd og bokstav (kfr. Den augsburgske bekjennelse, art. 7). Det har vært vår lutherske tradisjon – ja, det hører til den kristne tradisjon som helhet – at Guds ord må gjøres forståelig for alle, og at sakramentene må være tilgjengelige for alle som tror. Dette må sees i lys av Guds nåde og det Kristus gjør for oss.

1.4. Ved den inkarnerte Kristus får menighetens vitnesbyrd og tjeneste betydning for samfunnet. I sin gudstjeneste, som er den sentrale måte å feire vårt liv i Kristus på, må Kirken forstås som evangeliets fortsatte inkarnasjon.

2. Innledende spørsmål

2.1. Når Det lutherske verdensforbunds medlemskirker fra hele verden nå begynner å se nærmere på hvordan evangeliet kan være rotfestet i kulturelle mønstre, er det klart at en slik studie ikke er noen luksus, men noe vi er forpliktet til å gjøre. Det er også klart at det å knytte gudstjenestelivet til det lokale ikke er noe nytt, men en gammel kirkelig skikk. Det fremgår av velkjente eksempler fra historien.

2.2. Men troens rike og sammensatte historie tvinger oss til noe mer enn et overfladisk blick på fortiden. Vi har derfor funnet det riktig å sette igang en mer omfattende leting etter de røtter og de metoder som kan gi retning og drivkraft til dagens muligheter og utfordringer.

2.3. Arbeidet med denne første konferansen vokste ut av den dype erkjennelse at Jesus Kristus selv er Gud inkarnert i vår menneskelige kultur. Denne ypperste av all inkulturasjon førte oss først til Det nye testamente, der vi ser hvordan det frigjørende Ord til verden første gang møtte kulturen. Derfra ble vi ledet videre til å studere urkirken, der Ordet så ble plantet inn i flere ulike kulturer. Til slutt rettet kon-

feransen oppmerksomheten mot den lutherske reformasjonen, som en tid da det skapende Ord ble erfart påny, slik at det utfordret og omdannet kulturen. Den økumeniske betydningen av dette arbeidet førte til at flere ikke-lutherske deltagere var med i våre drøftelser.

2.4. Følelsen av et dynamisk og livgivende forhold mellom gudstjeneste og kultur har flere årsaker enn studiet av den teologiske utvikling. Derfor søker dette studieprosjektet også etter den innsikt som finnes i liturgihistorie (såvel tekst som handlinger), kirkearkitektur og kirkemusikk. Dette gir studiearbeidet den bredde som vår tids kulturelle rammer krever.

2.5. Det bevisste ønske om å finne ut hvordan Kirken tidligere har håndtert spørsmål som berører det dynamiske forholdet mellom gudstjenesteliv og kultur, har ført til betydelig innsikt og muligheter for et fruktbart samspill mellom disse to i fremtiden. Her er noen eksempler:

(A) Som Kristi fortsatte inkarnasjon i verden slår Kirken alltid rot i kulturen som det sted der Kristus kan erfares påny. Å innse at Kirkens gudstjeneste har sin kulturbestemte side er imidlertid å regne med at Guds mangfoldige skaperverk er tilstede i all sin rikdom i den kristne gudstjenestes grunnlag og i dens ytringer. Å sette fokus på den kulturelle side ved gudstjenesten fører Kirken i retning av et mer ansvarlig forhold til selve skaperverket.

(B) Å studere Kirkens historie med tanke på hvordan Kirken er blitt plantet inn i ulike kulturer, har vist at gjenkjennelige kjerne-elementer i dåpen og nattverden de fleste steder har overlevet gjennom tidene og fra sted til sted.

(C) Kirkens liturgi er mest autentisk når den motstår overdreven forenkling, ved at den i stedet lar evangeliet tolke og lede omplantingen til nye forhold og kulturer.

2.6. Derfor fører studiet av historien naturlig til at oppmerksomheten trekkes mot dagens forhold, siden kristne menigheter lever ut evangeliet i sine ulike kulturer. Under konferansen i Hong Kong i 1994 vil studiegruppen ta opp konkrete spørsmål i vår tid, i sitt forsøk på å lete fram felles metoder og bidra til gjensidig støtte og oppmuntring i kirkenes arbeid på dette feltet.

3. Modeller og metoder

3.1. En gjennomgang av Kirkens historie, fra den ble grunnlagt i et hellenistisk-jødisk miljø og fram til dagens situasjon, viser at Kirken hele tiden har kjempet med å knytte forbindelsen mellom den kristne gudstjeneste og de kulturer der den feires. Arbeidet med å forstå og besvare dette spørsmålet er vekselvis blitt kalt kontekstualisering, stedliggjøring, lokalisering og inkulturasjon. Hvert av disse begrepene er blitt brukt på ulike måter i ulike deler av verden. Det bør sies at ingen av disse begrepene alene gir en dekkende beskrivelse.

3.2. Uansett er det klart at den kristne gudstjenesteformidling, med sin musikk og sitt fysiske rom, befinner seg i krysningen mellom den kristne tro og kulturelle mønstre. Ut av dette kompliserte samspillet mellom kristendom og kultur trer tre studieområder klart fram: det kulturelle, det motkulturelle og det kulturoverskridende. Å trekke forbindelsene mellom gudstjenesteliv og kultur innebærer derfor å stille de tre følgende spørsmål:

3.3. For det første: Hva er de kulturelle elementene i den kristne gudstjeneste (herunder liturgiske tekster, fakter, klær, utstyr, kunst, musikk og arkitektur) som uttrykker særpreget hos dem som samles på et gitt sted? *Kulturelle elementer er blitt benyttet i gudstjenesten gjennom hele Kirkens historie (for eksempel basilikastilens tilpasning til kirkebygninger på Konstantins tid), for å oppmuntre til kristen gudsdyrkelse i en gitt sammenheng, samtidig som man forble trofast mot evangeliet. På samme måte må kirkene i hver ny generasjon og sammenheng spørre hvilke kulturelle elementer som kan eller bør brukes i gudstjenesten, for å bidra til å plassere den gudstjenestefei- rende menighet i sin spesielle kulturelle ramme.*

3.4. For det andre: Hva er de motkulturelle elementene i den kristne gudstjeneste som utfordrer kulturen på et gitt sted? Gjennom hele sin historie har Kirken, ved trofast å forkynne evangeliet, utfordret status quo og samtidens urettferdige samfunnsordninger (for eksempel slik Kristus og hans disipler delte sine måltider med dem som ikke var sosialt godtatt i samtiden). På samme måte må kirkene i hver ny generasjon og sammenheng spørre hva det er i gudstjenesten som kan eller bør virke motkulturelt, for å utfordre den kultur som finnes på stedet, og bidra til å omdanne den.

3.5. For det tredje: Hva er de elementene i gudstjenesten som over- skrider kulturgrensene og klart plasserer gudstjenesten i den univer-

selle kristne liturgiske tradisjon? Gjennom hele sin historie har Kirken alltid holdt fast ved visse kjerne-elementer i sin liturgi, for å kunne se seg selv som del av Kirkens universelle tradisjon. Dette er elementer som overstiger tid og rom (for eksempel bruken av vann i dåpen). På samme måte må kirkene i hver ny generasjon og sammenheng spørre på hvilke måter deres liturgiske praksis kan eller bør overskride den lokale kultur, slik at kirkene inntar sin plass i den universelle kristne tradisjon.

3.6. Derfor er oppgaven med å forbinde gudstjeneste og kultur i siste instans å finne balansen mellom det som er relevant og det som er autentisk, mellom det som er spesielt og det som er universelt, ved å unngå såvel eksklusiv isolasjon som religionsblanding. Mens det er klart at hver kirke i sin kulturelle ramme må stille disse spørsmålene selv, og finne de svar som passer i den aktuelle situasjon, er det også klart at dette arbeidet vil kreve at hver kirke er oppmerksom på andre kirkers erfaringer og andre kulturers skatter.

3.7. En gjennomgang av tradisjonen, fra de bibelske vitner via urkirken og til den lutherske reformasjon, viser at kjernen i den kristne gudstjeneste er Ordet, dåpen og nattverden. Mønsteret, *ordo*, for adgang til fellesskapet er undervisningen og dåpens bad. Mønsteret for den ukentlige menighetssamling på Herrens dag er feiringen av Ordet og nattverdmåltidet. Disse kjerne-elementene er klart synlige i den kristne gudstjenestetradisjons historie. Videre er det klart at formålet med dette gudstjenestemønsteret er trofast å motta og trofast å forkynde evangeliet om Jesus Kristus.

3.8. Én nyttig modell, som kan sees gjennom hele Kirkens historie, er at den gudstjenestefeirende menighet tar til seg og benytter sentrale elementer i den lokale kultur (og slik plasserer seg i den lokale sammenheng), samtidig som man kritisk former disse elementene slik at de kan vitne om Kristi evangelium som overstiger og forvandler alle kulturer (slik at menigheten er grunnfestet i den universelle kristne tradisjon). «Se, jeg gjør alle ting nye» (Åp. 21,5).

4. Utsikter

4.1. Konferansen studerte vekselvirkningen mellom gudstjenesteliv og kultur i Det nye testamente, i urkirken og på reformasjonstiden. Den påviste ulike modeller og metoder i denne vekselvirkningen, og fant at denne prosessen fortsatt er igang.

4.2. Gruppen ønsker å invitere kirkene til å være med i dette studiearbeidet om den kristne gudstjenestes felles røtter. Vi tror at prosjektet vil gi kirkene viktige redskaper til bedre å forstå sin gudstjeneste (liturgi, musikk, arkitektur, kunst og så videre) i sine ulike kulturelle rammer.

4.3. Gruppen vil fortsette sitt arbeid ved å se nærmere på vår tids vekselvirkning mellom gudstjenesteliv og kultur. Mer konkret vil prosjektet søke å klarlegge forholdet mellom liturgiens form og innhold, språkbruk, fakter, symboler og musikk i ulike kulturelle sammenhenger. Videre vil gruppen se på hvordan gudstjenestens rom er utformet, med sikte på at alle skal kunne delta i gudstjenesten. Hele tiden vil vi ha et øye til hva som er kulturavhengig, hva som fungerer motkulturelt og hva som er kulturoverskridende.

4.4. Det er behov for å se nærmere på hvordan dåpen og nattverden forrettes innenfor kirkenes ulike kulturelle rammer, slik at disse sakramentene kan få tilbake sin fulle betydning og Guds nådes gave kan rekkes fram til alle mennesker.

4.5. Vi utfordrer kirkene til å være kreative når de utvikler sine gudstjenesteformer, slik at disse formene kan være både autentiske og relevante – ved at de har feste både i den kulturelle ramme og i evangeliet. Ved Den hellige ånds kraft kan kirkene finne fram til en alternativ livsstil, som også kan være et eksempel for samfunn verden over.